

A Magyarországon élő evangélikus szlovákok rézveretes kötéseik és kialakulásuk

Tóth Zsuzsanna

Az első képen látható kötések archaikus megjelenésük ellenére meglepően későn, a 19. század második felében készültek, ezeket a köteteket a köznyelv máig *Tranosciusoknak*, *tót bibliáknak* hívja (1. kép). Létrejöttük tekintetében a népi vallásosság látványos helyi divatjának, mely a Békéscsaba környékére betelepült evangélikus szlovákok között terjedt el.

A kötések nézve a régiesség érzése több forrásból táplálkozik: a durván kivitelezett, kezdetleges kötéstechnikából, az erős elhasználtságból, mely általánosan jellemző a kötésekre, a fémrátétek kopásából, torzulásából, korróziójából, és nem utolsósorban a bennünk élő képből a „régikönyvekről” (2–3. kép).

A kötéstípus kialakulásának megértéséhez vissza kell lépünk az időben.

A szlovákság betelepülése a felvidékről a török kiűzése után több hullámban, részben spontán, részben irányítottan történt meg és nagyjából az 1800-as évek elejére zárult le. Településeik jöttek létre a Pilisben, a Bakonyban, az

Alföldön, Békéscsaba környékén, Szerbiában, majd Nyíregyháza és Arad környékén is.

Az eközben elinduló lassú polgárosodás és vagyonszerzés lehetővé tette az olcsóbb könyvek birtoklását az alsóbb néposztályok számára is. A polgári kultúra gócpontjai a városok voltak, de hatásuk kisugárzott a környező falvakba is. Nemcsak anyagi okok gátolták ebben az időben a könyvkultúra kialakulását, hanem az analfabetizmus is, mely az 1800-as évek elején még rendkívül magas volt. A parasztság között szinte teljesen mondható, de még a nyugtaadási kötelezettséggel rendelkező, és így írást – olvasást használó iparosok között, is meghaladta a 30 százalékot. A parasztság írástudása csak az 1800-as évek utolsó harmadában lépi át, a 60 százalékos értéket, köszönhetően az általános tankötelezettség 1868-as bevezetésének. Az általuk birtokolt könyvek legtöbbször vallásos tartalmúak – imakönyvek, énekeskönyvek, kisebb számban Bibliák – ezenkívül kalendáriumok és ABC-s könyvek.



1. kép. A kötések csoportja.



2. kép. A kopott, eltorzult, durva kidolgozású veretek, a gerincet átfogó fémpántok látványa megegyezik a régi könyvekről alkotott képünkkel.
1841 Buda
OSZK 220.762



3. kép. Az intenzív használat nyomai és a javítások szintén a régies hatást erősítik.

1790 Pozsony
OSZK 220.930

Ha a kötéstörténetet nézzük, a kötésekben a veretek már az 1500-as évektől fogyatkozásnak indulnak, és a klasszikus értelemben vett csatos könyvek korszaka, az utolsó általánosan elterjedt csattípus a pecekre akadó, ún. akasztós csattípus eltűnésével, az 1800-as évek elejére le is záródik. Jellemzően eddig a vereteket a könyvek tartalmától függetlenül készítették és szerelték a kötésekre, az ezután keletkező veretek csak bizonyos tartalomhoz

készülnek – emlékkönyvekhez, imakönyvekhez, énekeskönyvekhez, albumokhoz – nem egyszer a konkrét műhöz tervezve.

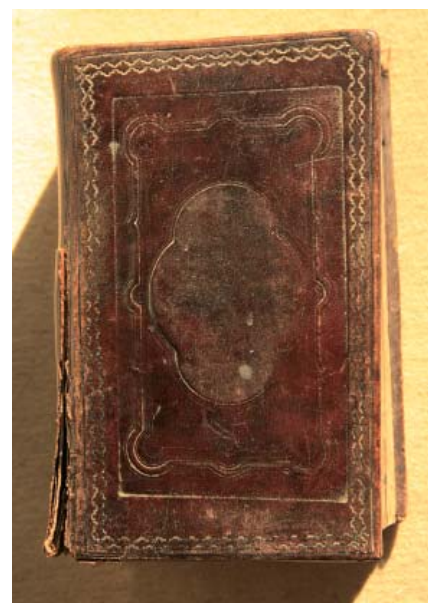
A legnagyobb változást az 1800-as évektől, az igényekhez igazítottan, az elérhető árú, olcsóbb anyagokat használó, veretek nélkül kötött könyvek elterjedése okozta, amelyek így a szélesebb rétegek számára is hozzáférhetővé váltak (4. kép).



1823 Pest
OSZK 818.961-963



1877 Budapest
OSZK 822.934-935



1818 Pest
OSZK 805.611

4. kép. Veret nélküli, olcsóbb kötések.



Poncolt, márványozott metszés
1818 Pest
OSZK
805.611-13



Színes, dúcnyomásos előzék
1812
Pozsony
OSZK
812.899-900

5. kép. Az egyszerű kivitelű köteteket színes előzékkel, poncolt és festett metszésekkel díszítették.

Gyakori a vászon és a papír alkalmazása, a papírtábla, a klisékről sorozatban készíthető dombornyomás, és az egyszerű bőrkötés. Különösen ez utóbbiakat sokszor harsány színű előzékkel, metszéstfestéssel és poncolással színesítették. A színes előzék lehetnek dúcnyomottak, márványozottak, keményítőss festésűek, készülhetnek aranyozott brokátpapírból, de lehetnek egyszerű fehér vagy színes papírból is (5. kép).

A képet árnyalja, hogy a változások ellenére fennmaradt egy kötéstípus, amelynek példányai, emlékeztetnek a korábban elterjedt értékes fatáblás kötetekre, de jobban megvizsgálva, kidolgozásuk sokkal egyszerűbb, minden elhagyható kötészeti elemet nélkülöznek, ezért valószínűleg áruk is jóval alacsonyabb volt, mint mintaképeiké.

Ennek ellenére az alsóbb néposztályok körében felértékelődve, kötése a nagy becsben tartott, jellemzően vallásos tartalmú könyvekre kerültek. A típus léte már a 18. század közepétől kimutatható és használata az 1900-as évek elejéig folyamatos, átfedést mutat az akasztós csattípus 18. századra eltűnő utolsó kötéseivel. Csattjaik ugyan vannak, és szintén pecekre akadnak, de nagyon egyszerűek, főleg a későbbieket szinte csak egy félbehajtott fémlemez alkotja.

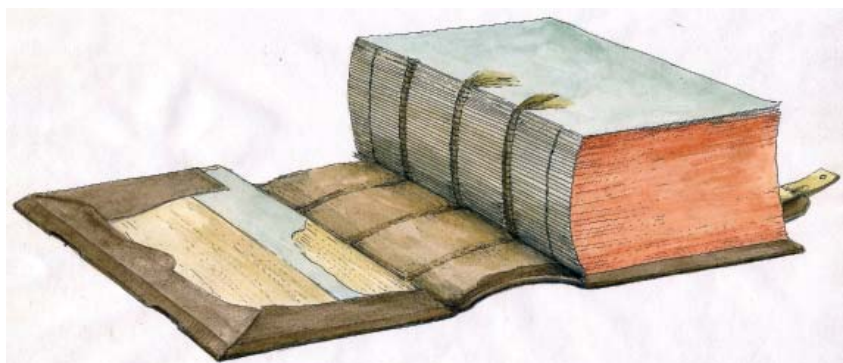
Kötésük jellemzőit röviden összefoglalva elmondható, hogy az íveket szimpla zsinigbordára fűzték. Annak függvényében, hogy a bordákat besüllyesztették az ívekbe vagy sem, a gerinc lehet sima vagy bordás. Utóbbi esetben a bordák vastagok, a gerincbőrön kidolgozatlanok. A bordavégeket a táblák belső oldalára ragasztották ki legyezősítve. Az oromszegőket a vastagra kialakított sapkák pótolják. Fatábláikat csak a belső oldalukon rézsútolták, kivéve a gerincoldalon, ahol a rézsútolás a külső oldalon fut. A szíjak helyét legtöbbször nem mélyítették a fatáblába, de a szíjaknak és a peceknek helyet alakítottak ki a tábla élén. A gerinc lehet gömbölyített vagy egyenes is. Borításuk lehet egész- vagy félbőr, kevés díszítéssel esetleg díszítetlenül. A kötetekről elmondható, hogy nem a kötésművészet csúcspontjai, bár készítői és tulajdonosai gyakran igyekeztek aranyozással, papírrátétekkel színes előzékkel, metszéstfestéssel, poncolással ritkábban egyszerű veretekkel csinosítani (6–10. kép).

A fentebb bemutatott két kötéstípus, a papírtáblás veret nélküli, vagy a veretes fatáblás takarja a 19. század folyamán a szlovák evangélikusok legfontosabb könyvét a Tranoscius-t is. Ezek a kötetek népies elnevezésükkel „a tót Bibliával” szemben nem Bibliák, hanem énekeskönyvek. Nevüket az énekeskönyv összeállítójáról Juraj Tranovszky-ról kapták. Első, 1636-os lőcsei kiadását, még több mint 170 követte, az 1700-as évek végétől pedig a megnövekedett igényekre tekintettel, szinte minden évben, akár több kiadásban is megjelentették, Pozsonyban, Pesten, Budán, Pestbudán, majd Budapesten is. Nyelve a szlovák nyelv, írásmódja a könyvekben gót betűs. A kötet két vagy három változó számú éneket tartalmazó részből állt össze, mindenképp tartalmazta a Cithara és a Phiala Sanctorum részt, de az utolsó, a Prjdalek, az



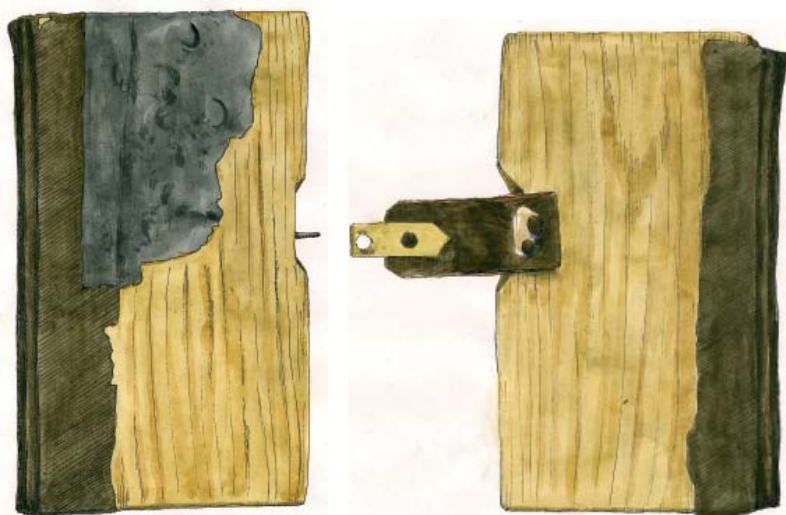
6. kép. A típus jellegzetességeit már a 18. század közepétől megfigyelhetjük.

1774 Buda
OSZK 319.456



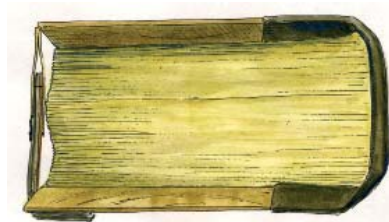
7. kép. A tovább élő fatáblás veretes kötés-típus jellegzetességei jól megfigyelhetők a rajzon.

1831 Pozsony
OSZK 322.596-597



8. kép. A kötések között található pontatlanul, durván kivitelezettek is.

1795 Pozsony
OSZK 322.997



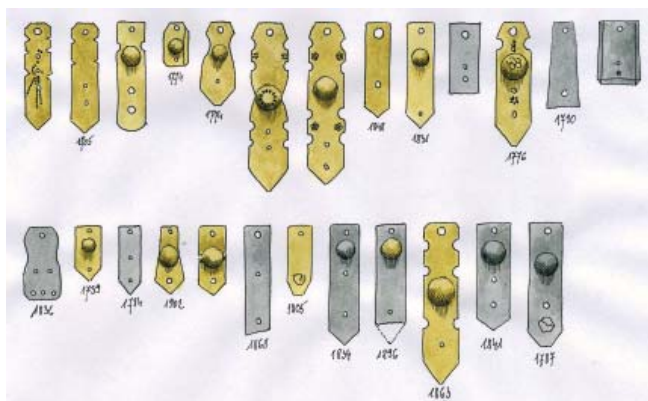
egyes kiadásokból hiányozhatott is. Ugyanezeket a köteteket találjuk a kisebb formátumú halotti énekeskönyveken a Funebrálokon is.

A fatáblás énekeskönyveken, és nemcsak az evangélikus szlovákokén, az egyszerűbb fémrátétek és öntött csatok még a 19. század első felében megjelentek és használatuk a következő század elejéig változatos formában fenn is maradt (10. kép). Készítésük helyi és vallási megoszlásáról pontos adatok még nincsenek, de elmondható, hogy hasonló veretek nemcsak az evangélikusok, hanem a reformátusok énekeskönyvein is megtalálhatók. A katolikusok által használt énekeskönyveken, talán kisebb méretük miatt is, általában más jellegű díszítést találunk.

10. kép. A fatáblás veretes kötéseken megjelenő díszítések a kötetek értékét hangsúlyozták a felekezettől függetlenül.



1851 Pest
OSZK 634.757



9. kép. A típushoz kötődő egyszerű csatformák.



1787 Pozsony;
OSZK M. 474.054



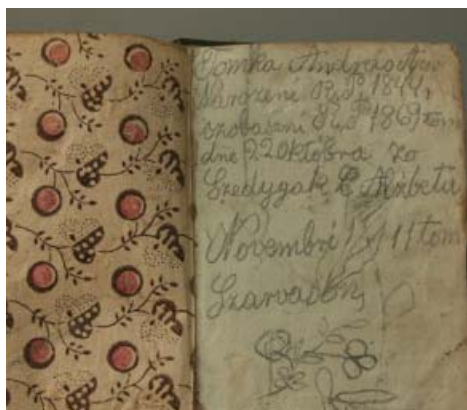
1896 Budapest
Magántulajdon

11. kép.
Öröklésre vonatkozó bejegyzés az egyik kötetben.



1856 Pest
Magántulajdon

12. kép.
Családra vonatkozó bejegyzések egy másik kötet előzékén.



1836 Pest
OSZK
825.778-780

Visszatérve a szlovák énekeskönyvekhez, a nagy becsben tartott könyveket nemcsak a templomban használták, hanem otthonukban is gyakran forgatták, énekeltek belőle. A Transosciusokat az evangélikus családok több példányban is birtokolták, ajándékozták, örökítették, gyűjtötték, sőt egyes esetekben a halottakkal el is temették.

A könyvekben szlovákul és magyarul is találhatunk bejegyzéseket, főleg a családra és a tulajdonosra vonatkozóan, írások gyakran utalnak a családon belüli tulajdonváltásra, de ide írták be a sorban születő gyerekek nevét, a házasságkötés idejét, a hozzátartozók halálát is (11–12. kép). A bejegyzések legtöbbször gyakorlatlan kezekre utalnak és tanúskodnak a korszak végére a szlovák nyelv fokozatos visszaszorulásáról, ennek egyik oka feltehetően a magyar nyelvű iskoláztatás volt.

A jellegzetes, fémveretekkel dúsan borított kötések csak a 19. század közepén jelennek meg az énekeskönyveken, Békéscsabán és környékén, már inkább a paraszti, mint a polgári kultúrához kötődve, helyi divatként. A fényesen csillogó fémborítások a reprezentációt, a könyvek megbecsülését és védelmét együttesen szolgálták. A kötések használata egybeesik a népszokások megváltozásával, a népviseletek megszínésedésével, amit a parasztság lassú anyagi gyarapodása, az ipar által előállított anyagok, festékek és



1841 Pest
Magántulajdon



828 Pest
OSZK 170.560



1864 Pest
Magántulajdon



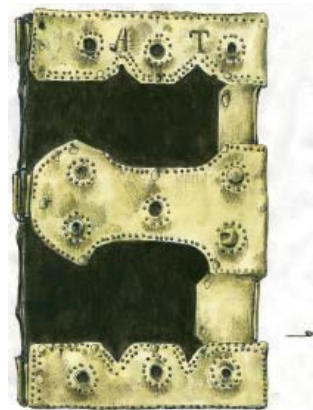
1877, 1879 Budapest,
Magántulajdon



1841 Pest
OSZK 805.040-042



1800, 1801 Pozsony, Pest
OSZK 831.885-886



1836 Pest
OSZK 825.778-780

13. kép. Változatos, egyedi-
nek tekinthető, fémborítású
kötések.



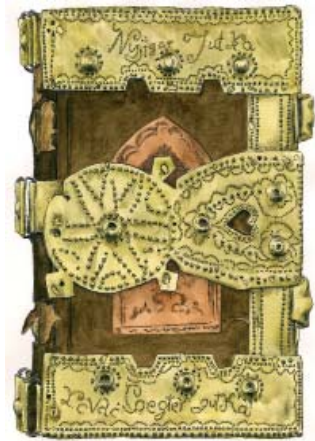
1816 Pozsony, Pest
Magántulajdon



1786, 1787 Pozsony
Magántulajdon



1790 Pozsony
OSZK 220.930



1841 Buda
OSZK 220.762

14. kép. A korszak elején elterjedt fémrátétek, ezek lenyomatait figyelhetjük meg a később divatosáá vált hatkaréjos forma némelyikének áttörésén.

árucikké tettek lehetővé. Párhuzamait a debreceni gyönyörű kötéseken fedezhetjük fel.

Az alig ötven évig tartó kötésdivat során nagy tömegű, tízezret is meghaladó számú, könyvre került, a táblák nagy részét beborító, fémveret. A korszakban mindvégig készülnek egyedi változatos fémrátétek (13. kép), melyek valószínűleg egy-egy készítőhöz köthetők, de a könyvek nagy részére a divatos formák közül választottak (14–21. kép). A felmért kötések rendezetve így több csoport és több korszak is elkülöníthetővé vált. Mivel viszonylag rövid életű veretpuszról beszélhetünk, nem annyira a formák egymásutánisága, inkább párhuzamos léte figyelhető meg. A tanulmányban ezek részletes áttekintésére nincs mód, csak a legjellegzetesebb formák bemutatására kerülhet sor.

A fémveretek a kötések sokszor már hosszú használat után kerültek, legtöbbször figyelmen kívül hagyva

a kötés korábbi díszítését, amit az áttöréssel készített fémborítású kötésekön figyelhetünk meg. A fémveretek felhelyezését gyakran a kötés javításával kötötték össze. Ezért látunk nagy különbséget a kiadás dátuma¹ és a kötésre poncolt évszám között.

A fémborításokat helyi könyvkötők készítették, gyakran a jó üzlet reményében a falvakba is kitelepülve, de valószínűleg vándor drótostótok és könyvkötők is járták a vidéket. Készítésükhöz kevés és egyszerű szerszámot és technikát használtak. A poncoláshoz néhány beütőszerszámot, kalapácsot, a lemez szabásához lemezollót stb. A lemez hátoldalára rajzolták fel a szerkesztő vonalakat, ha kidomborodó mintákat készítettek és az előoldalon, ha bemélyedő pontsor helyét jelölték ki (22–23. kép).

Az elő és háttáblán mindig megegyező díszítményt néhány egyszerű motívumból állították össze, mint a pont, a félkör, a szív, a karika.



1805 Pozsony
OSZK 324.919



1729 Pozsony
Magántulajdon



Kiadási hely és idő nélkül
címlapja hiányzik
Magántulajdon



1842 Kőszeg
OSZK 634.389-390

15. kép. Középdísz nélküli, csak fémpánttal beszegett kötések.

¹ A képek alatt minden esetben a kiadás dátuma szerepel.



16.1. 1775 Pozsony
OSZK 220.827



16.2. 1870 Arad
OSZK 811.456-458



16.3. 1900 Szenice
OSZK 828.675-677



16.4. 1882 Budapest
Magántulajdon



16.5. 1800, 1864, 1797 Pest,
Arad Pest
OSZK 822.262-264



16.6. 1825 kiadási hely nélkül
Magántulajdon



16.7. 1872 Prága
Magántulajdon



16.8. 1877, 1878 Budapest
Magántulajdon



16.9. 1848 Pest
Magántulajdon



16.10. 1820, 1821 Pest
Magántulajdon



16.11. 1877 Budapest
Magántulajdon



16.12. Címlap nélkül
Magántulajdon

16. kép. A leggyakoribb, hatkaréjos áttöréssel díszített kötések, többük áttörésében látszik a korábbi borítás fémveretének lenyomata.



17.1. 1893 Arad
OSZK 821.271-274



17.2. 1912 kiadási hely nélkül
Magántulajdon



18.1. 1863 Pest
OSZK 828.504-507



18.2. 1807 Pozsony, Pest
Magántulajdon



17.3. 1882 Budapest
Magántulajdon



17.4. 1886 Budapest
Magántulajdon



18.3. 1868 Pest
Magántulajdon



18.4. 1858 Pest
Magántulajdon



17.5. 1787 Pozsony
Magántulajdon



17.6. 1863 Prága



18.5. 1868 Pest
Magántulajdon



18.6. 1858 Pest
OSZK M.170.941 1-3

17. kép. A nagyobb méretű kötetekre nyolc- vagy tízkaréjos áttöréssel is készítették fémborítást.

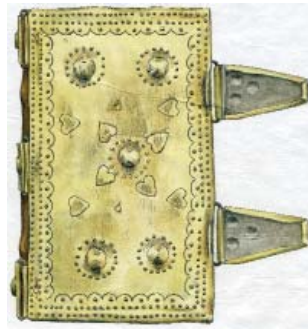
18. kép. Külön csoportot alkotnak azok a kötések, amelyeken a karéjok kivágásként és kidomborodásként egyaránt megjelennek a lemez áttörésében.



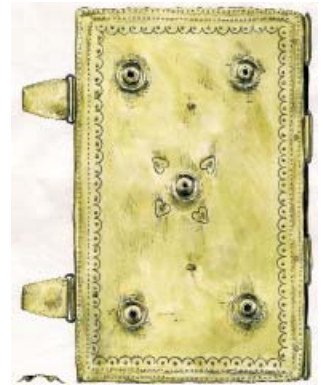
19.1. 1831 Buda
Magántulajdon



19.2. Magántulajdon bekötött
üres lapok



19.3. 1868 Prága
Magántulajdon



19.4. Kiadási idő és hely nélkül
Magántulajdon



19.5. 1869 Pest
OSZK 321.706



19.6. 1800 Pozsony
Magántulajdon



19.7. 1844 Pest
OSZK 326.482



19.8. 1894 Békéscsaba
OSZK még jelzet nélkül



19.9. 1799 Pozsony
Magántulajdon



19.10. 1894 Budapest
Magántulajdon



19.11. 1828 Pest
OSZK 326.483



19.12. 1885 Debrecen
Magántulajdon

19. kép. Szintén gyakoriak a teljes felületükön fémborítású kötések, főleg a kisebb méretű Funebrálokon.



20.1. Kiadási hely és idő nélkül.
Magántulajdon



20.2. 1878 Pest
Magántulajdon



21.1. 1833, 1844 Pest
OSZK 220.947



21.2. Címlapja hiányzik
Magántulajdon



20.3. 1873, 1874 Pestbuda
OSZK 804.297



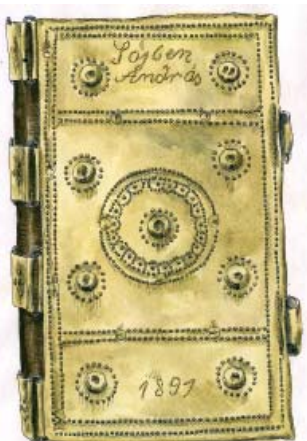
20.4. 1800 Beszterce
Magántulajdon



21.3. 1856 Pest
Magántulajdon



21.4. 1879 Budapest
OSZK 322.566



20.5. 1886 Budapest
OSZK 319.807



20.6. 1858 Pest
Magántulajdon



21.5 187? Budapest
OSZK 326.249

20. kép. A teljes táblát beborító fémlemezek között elkülönülnek a kör motívummal díszítettek

21. kép. A kötések egy csoportját a lecsapott sarkú áttöréssel készített fémborítású kötések alkotják.



22. kép. A felületen kidomborodó szerkesztő vonalak. 1894 Budapest, Magántulajdon



23. kép. A bemélyedő pontsorokat karc jelöli ki a lemez színoldalán és megfigyelhető a borítólemez javítása is, a hiányzó szegecsnél, a szegecs kör alakú helyét egy lyukasztóval ütötték ki. 1856 Pest, Magántulajdon



24. kép. Szépen formált felirat a borítólemezen. Címlapja hiányzik. Magántulajdon

A kötésekre gyakran poncolták a tulajdonos nevét és a fémveretek felrakásának idejét. Ez legritkább esetben egyezik a kiadás dátumával. Mivel a kötések 1850 előtti és 1910 utáni évszámot eddig nem sikerült találni ez jelöli ki a fémrátétek használatának időszakát. A poncolt nevek legtöbbször görcsösek, alig olvashatók, látszik, hogy általában nem gyakorlott író rajzolta elő a nevek vonalát. Ritkán találunk olyan szép feliratot, mint az egyik kötésen Adamik János neve (24. kép). Nem tudhatjuk azonban, hogy mit szolt a megrendelő ahhoz a kötéshez, amelyre az írás fejjel lefelé sikerült (25. kép).



25. kép. A könyv borítólemezére fejjel lefelé poncolták a feliratot. Címlapja hiányzik. Magántulajdon



26. kép. A kötés korábbi fémrátétek nyoma jól kivehető a borítólemez áttörésében, hasonló lenyomatokat figyelhetünk meg a 16. kép. több kötésén. 1776 Pozsony OSZK 220.827

A fémveretek terjedése viharos gyorsaságú volt, de, mint a divatokra jellemző, gyorsan változott is. Számos kötésen láthatjuk ennek nyomát, hogy az alig pár éves fémvereteket újabbakra cserélték, nem törődve a kötésen megmaradó lenyomatokkal (16., 26. kép).

De más javításokat is felfedezhetünk a borítólemezen, egyiken talán a tulajdonos változott meg és nevét fémlappal takarták el (18. kép. harmadik kötése). A fémborítás felszerelésekor a már sokszor megviselt állapotú kötések nagyon gyakori a gerincbőr cseréje (27. kép). A körülmények és a szaktudás hiánya sokszor durva megoldásokat eredményezett.

A kötetek díszítésekor előszeretettel tettek színes alátéteket az áttörések alá vagy dugtak nyomtatott képecskéket, vagy színes papírokat, papírkivágásokat az áttörések alá (28. kép.)



27. kép. A gerincbőr cseréjének nyoma az előzéken.
1800 Pozsony; Magántulajdon

A korábbi vagy korábbinak gondolt, esetleg kicsit más stílusban dolgozó könyvkötők kötésein a fémvereteket apró rézszögek rögzítik. Általában azonban helyben készítették a tölcser alakú rézszalagból készült szegecset (29. kép). Ezek kicsi elhajtott hegye a táblák külső oldalán, nagy ellapított fejük a táblák belső oldalán jelent meg (30. kép). A szegecsek helyén a fémlemezt előre kilyukasztották, a lyukasztó szabályos kerek nyoma megfigyelhető az elveszett szegecsek helyén.

A kötések jellegzetességei a gerincet átfogó 0 gyűrűkön forduló fémpántok (31–32. kép). A szemek sárgaréz lemezből, a gyűrűk szinte kivétel nélkül vasból készültek.

A pántok lehetnek egyenletes, de csoportos kiosztásúak is, egyes esetekben figyelembe vették a bordákat máskor nem (31. kép). A fémborítások széleit is különféleképpen hajtották a táblák szélére. Ritkább esetben csak ráhajtották a táblákra esetleg szeggel rögzítették is, de általánosan elterjedté az önmagára visszahajtott borítás vált (33. kép).

A tót kötések közül a legkorábbiak még megőrizték a tábla élébe vert pecekre akadó egyszerű csatformákat, vagy azok variációját, ahol a pecket is a lemezből alakították, majd szögelték a táblára (34. kép).

A divat új csattípust is létrehozott. A szíj nélküli csatot, merevséget adó vaslemezből készítették, melyre vékony rézlemezből borítást hajtottak. A csat elejét visszapöndörítették és ez a kis hengeres rész pattan rá a tábla szélén lévő peremre, biztosítva a könyv záródását. A csatokat csak ritkán díszítették, de a legtöbb csaton, főleg a hosszabbakon, borda fut végig. A kisebbek, a vékonyabb Funebrálra készültek, formájuk egyszerűbb és sima (35. kép). A csat



29. kép. A lemezborítás rögzítéséhez használt, lemezből sodort, tölcser alakú szegecsek.



28. kép. A fém-rátétek szív alakú áttörései alá többször színes alátéteket csúsztattak, de a fémborítás áttörései alól kilátó színes nyomott rátétek még az eredeti kötés díszítő elemei voltak.

1874 Pest
Magántulajdon



1786 1787
Pozsony
Magántulajdon

1885 Debrecen;
Magántulajdon



1879 Budapest;
OSZK 322.566



30. kép. A szegecsek hegyes vége a tábla külső, az ellapult vége a tábla belső oldalán.



31. kép. A gerincet átfogó pántok a kötések csoportján.



32. kép. A fém pánt belső oldala.
1844 Pest

a pántokhoz hasonlóan vasgyűrűn fordul, és szíj nélkül, fém zsanérszerű elemek keresztül szegecsekkel rögzül a táblákhoz (36. kép).

A fémborítások akár az egyszerűbb papírtáblás, akár a fatáblás kötésre kerültek, a kötések megőrzött elemeivel alkotják a jellegzetes tót kötetést, ezért érdemes még röviden a kötések két elemére kitérni.

Az egyik az előzék, erről elmondhatjuk, hogy kedvelték a színes, sőt harsány mintájú előzékeket (37. kép), de főleg a későbbi kiadású kötésekben megjelentek, sőt általánossá válnak az egyszínű, sokszor gyenge minőségű előzékpapírok is.

A másik a könyvek metszése. A sok kötésben látszó színes, mintázott metszések, sőt a poncolt fémborításhoz illő, poncolt metszések úgy tűnik, hogy a fémborításnál jóval korábbi eredeti kötéshez készültek (38. kép). Ugyanis a későbbi kiadású könyvek metszésén már egyik technikával sem találkozunk, de az előzék megtartása arra utal, hogy csak lassan mentek ki a divatból.



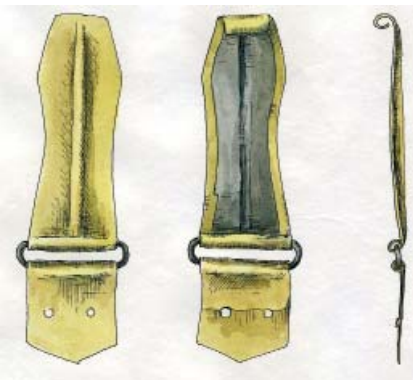
33. kép. A fémborítású sarok kialakítása.
1800 Pozsony; Magántulajdon



34. kép. A lemez végének összesodrásával kialakított pecék.
1786, 1787 Pozsony; Magántulajdon

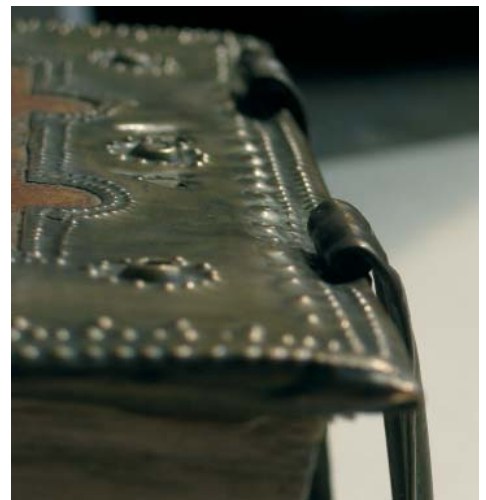


35.2. 1844 Pest
OSZK 326.482



35. kép. A Békéscsaba környékén kialakult csattípus bordás és sima formája.

1853 Szarvas
Magántulajdon



36. kép. A csat a tábla szélén kialakított perembe akad.
1832 Pest, OSZK 819.723-724



1877, 1878 Budapest; Magántulajdon



1868 Pest; Magántulajdon



1894 Budapest Magántulajdon

37. kép. A festett és dúcnymósos előzékeket áttörik a fémborítás rögzítő szegecsei, ez arra utal, hogy megtartották a könyvek eredeti előzékeit.



1841 Pest
OSZK 805.040-042



1820 Pest
Magántulajdon



1877 Budapest
Magántulajdon



1828 Pest
OSZK 170.560



1844 Pest
OSZK 326.482

38. kép. A festéssel, poncolással és márványozással díszített metszések.

A tanulmány létrejöttét az Országos Széchényi Könyvtár kutatónappal támogatta.

A közölt felvételeket és rajzokat a szerző készítette.

IRODALOM

BERTÓK Bertalan: A 370 éves Tranoscius emlékkönyve, Békéscsaba, Békés Úti Közösségi Házak, 2008.

Magyar Néprajzi Lexikon, III. szerk.: ORTUTAY Gyula, Budapest, Akadémiai kiadó, 1980.

Megvetés és önbecsülés, Igaz történet Üstfoltozóról Drótosótról, Teknőscigányról kiállítási vezető Néprajzi Múzeum, 2014.

Szlovákok Békéscsabán, szerk.: KRUPA András, Békéscsaba, 1980.

TÁBORI György: A rézveretes Tranoscius: a magyarországi evangélikus szlovákok régi, vallásos énekes-

könyve, Békéscsaba, a Békés Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának Tudományos-Koordinációs Szakbizottsága, Fekete könyvek kultúrtörténeti sorozat, 6., 1986.

TÓTH Zsuzsanna: A Magyarországon élő evangélikus szlovákok rézveretes kötése. In: Az identitás forrásai. Hangok, szövegek, gyűjtemények. Bibliotheca Scientiae & Artis, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Gondolat kiadó, 2012. pp. 247–263.

Toth Zsuzsanna

Papír-bőrestaurátor művész

Könyvrestaurátor

Országos Széchényi Könyvtár

1043 Budapest Aradi u. 5. 2. em. 15.

E-mail: tothzsuzsanak@gmail.com